

**Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі» (ПУЕТ)
Львівський торговельно-економічний університет
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка**

ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ РОЗВИТКУ ПРИВАТНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ: ОСВІТНІЙ ВИМІР

**Матеріали X Всеукраїнської
науково-практичної конференції**

(м. Полтава, 8 червня 2021 року)

**Полтава
ПУЕТ
2021**

УДК 341.9(477):37
ББК 67.9(4Укр)301.12
Т65

Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» заборонено

Редакційна колегія

Г. В. Лаврик, д. ю. н., професор, завідувач кафедри правознавства Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

О. О. Кульчій, к. ю. н., доцент, доцент кафедри правознавства Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Т65 **Традиції та інновації розвитку приватного права в Україні: освітній вимір** : матеріали Х Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Полтава, 8 червня 2021 р.). – Полтава : ПУЕТ, 2021. – 129 с.

У збірнику містяться матеріали наукових праць учених, студентів вищих навчальних закладів, присвячені відродженню приватного права в Україні в загальнотеоретичному, галузевому (цивільстичному) та педагогічному вимірах цього процесу.

Розраховано на студентів, аспірантів, викладачів, науковців, державних службовців та фахівців гуманітарного профілю.

УДК 341.9(477):37
ББК 67.9(4Укр)301.12

*Матеріали друкуються в авторській редакції мовами оригіналів.
За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори.*

© Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі», 2021

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ПРИВАТНЕ ПРАВО В УКРАЇНІ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ТА ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ

Лаврик Г. В. Запобігання владному свавілля у сфері прав людини як вимога верховенства права.....	5
Гладкий С. О. Масова правосвідомість і правосвідомість масової людини: співвідношення понять.....	7
Захарченко П. П. «Переяславські статті (17 жовтня 1659 р.): зміна політико-правового статусу Української гетьманської держави (Війська Запорозького)».....	9
Волошина Я. Л. Методологія дослідження юридичної консультативної діяльності.....	13
Орел В. А. Переконавання як категорія юридичної аргументації.....	16

СЕКЦІЯ 2. РОЗВИТОК ПРИВАТНОГО ПРАВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: ГАЛУЗЕВИЙ (ЦИВІЛІСТИЧНИЙ) РАКУРС

Деревянко Б. В. Основні положення невідомої широкій юридичній спільноті концепції модернізації господарського (економічного) законодавства України.....	19
Заика Ю. О. Механізм правового регулювання наследственных отношений: на пути рекодификации гражданского законодательства.....	23
Терела Г. В. Роль нагляду і контролю за дотриманням законодавства про працю у забезпеченні трудових прав: історичний аспект.....	27
Бреус В. О. Винаходи, корисні моделі як об'єкти права інтелектуальної власності у сфері господарювання.....	31
Канаєва В. В. Щодо питання визнання правочинів недійсними.....	33
Іващенко В. І. Правове регулювання ліцензування господарської діяльності.....	36
Петрушенко В. Є. Правовий статус міжнародних економічних організацій.....	39

6. Заїка Ю. О. Спадкове право і цивілістична доктрина // Правова доктрина України : у 5 т. Т. 3. Доктрина приватного права : Н. С. Кузнецова, Є. О. Харитонов, Р. А. Майданик та ін. ; за заг. ред. Н. С. Кузнецової. Х.: Право, 2013. С. 413-432.
7. Заїка Ю. О. Спадковий договір в умовах реформування цивільного законодавства // Оновлення Цивільного кодексу України : формування підходів: монографія / за ред. А. С. Довгерта і Є. О. Харитонova. Одеса : Гельветика, 2020. С. 593-609.
8. Заїка Ю. О. Спадкове право в Україні : Становлення і розвиток : монографія. 2-е вид. К. : КНТ, 2007. 288 с.
9. Заїка Ю. О. Юридичні факти у спадковому праві // Новітні підходи до розуміння юридичних фактів у механізмі правового регулювання приватних відносин : зб. наук. пр. / за ред. А. Б. Гриняка, О. О. Кота, М. Д. Пленюк. К. : НДІ ПрПіП ім. акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2019. С. 105-123.
10. Сучасні тенденції розвитку спадкового права (порівняльно-правове дослідження) : монографія / Ю. О. Заїка, Н. Б. Солтис, В. В. Проценко, Є. О. Рябокoнь; відп. ред. В. В. Луць. К. : НДІПрПіП ім. акад. Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2015. 248 с.
11. Zaika Y. O. Directions of updating the inheritance legislation of Ukraine. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, Vol. 27, No. 1, 2020. P. 84-99.
12. Zaika Y. O., Skrypnyk V. L., Sofiiuk T. O. Permanent inheritance as an object of civil rights : theoretical aspects. *Asia Life Sciences*. Issue 1, July 2020, 22 (1). P. 153-170.

РОЛЬ НАГЛЯДУ І КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПРАЦЮ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ТРУДОВИХ ПРАВ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Терела Г. В., к.і.н., доц.
кафедра правознавства, ПУЕТ

Одним із важливих гносеологічних питань проведення історико-правового дослідження – у нашому випадку становлення та розвитку інституту нагляду і контролю за дотриманням законодавства про працю в Україні – є здійснення періодизації останнього, що уможливило структурування широкого спектру досліджуваного історико-правового матеріалу, визначення тенденцій та закономірностей еволюції соціально-правового явища, моделювання напрямків подальшого ефективного забезпечення прав та свобод суб'єктів трудових відносин.

У науковій літературі широко представлений підхід виокремлення етапів еволюції правових інститутів, в основі якого – дослідження трудового (фабричного, робітничого) законодавства в імперський період, коли землі України входили до складу Російської імперії та Австро-Угорщини, період Української революції, радянський період та період незалежної України. Такий підхід дозволяє детально проаналізувати тенденції розвитку інституту нагляду і контролю з позитивістської точки зору. Проте враховуючи, що інститут нагляду і контролю розвивався як невід’ємна гарантійна складова в рамках трудового права, за основу виділення етапів його еволюції видається можливим взяти об’єкт нагляду і контролю як юрисдикційної форми захисту трудових прав – власне самі права, що дасть змогу розглянути нагляд і контроль з аксіологічної точки зору через призму його мети та призначення.

З одного боку, нагляд і контроль є функцією державного управління у сфері праці, яка реалізується за допомогою спеціально створених для цього органів, насамперед, інспекцій праці. Функціонування цих органів є відповідно відображенням соціальної політики тієї чи іншої держави у певний період. З іншого боку, такі органи мають провадити діяльність, спрямовану не лише на виконання позитивно закріпленого трудового законодавства, але й на забезпечення (тобто сприяння реалізації, охороні й захисту) прав та свобод людини. Право на працю, як відомо, є одним із природніх прав, яке не має національних кордонів, водночас рівень його реалізації, охорони та захисту є найліпшим показником стану не лише і не стільки законності, скільки правопорядку.

Як відомо, сама історія розвитку трудового законодавства у сучасному його розумінні веде свій початок з правового закріплення фабричних інспекцій як органу нагляду за дотримання промисловцями вимог законодавства щодо забезпечення безпечних умов праці. У Російській імперії їх створення було започатковано Законом «О малолетних, работающих на заводах, фабриках и мануфактурах» від 1 червня 1882 року, на півстоліття відстаючи при цьому від заснування подібних органів у Великій Британії та ряді європейських країн. Маючи суто публічно-правовий характер, фабричне законодавство складало підгалузь поліцейського (адміністративного) права. Натомість договори найму регламентувалися цивільним законодавством. Нагляд здійснювався в першу чергу за дотриманням техніки безпеки, обмеженням залучення до роботи малолітніх дітей. Це був період, започаткований буржуазно-демократичними революціями, що призвели до закріплення невідчужуваних (природніх) прав так званого першого покоління, з-поміж яких право на життя, на безпеку, рівність перед

законом. Розмірковуючи ще на початку ХХ століття над однаковими по суті етапами розвитку фабричного законодавства у різних країнах та уособлюючи його із правовим регулюванням охорони праці, російський вчений І. М. Кулішер пояснював таку закономірність однорідними в усьому цивілізованому світі «принципами моралі і гігієни» [1, с. 229]. Це спричинило уже наприкінці ХІХ століття спробу на міжнародному рівні розробити норми, спрямовані на охорону та захист праці робітників. Одним із результатів міжнародної конференції, яка відбулася у березні 1890 р. у Берліні за участі представників п'ятнадцяти європейських держав, стала рекомендація підпорядкувати нагляд за виконанням законодавства з охорони праці інспекторам, незалежним, як від підприємців, так і від робітників. Відтак, ознакою даного періоду стало здійснення нагляду та контролю державними органами за практичної відсутності громадського контролю. Фабричне законодавство характеризувалося наявністю забороняючих норм, які стосувалися лише найбільших ризиків у сфері охорони праці та техніки безпеки.

Погоджуючись із думкою вченого ХІХ століття Ф. І. Леонтовича про те, що періоди в рамках історико-правового процесу не можуть бути суворо відмежованими один від одного [2, с. 34], та враховуючи тривалий процес формування і нормативного закріплення права на працю, що реалізується на основі вільно укладеного трудового договору, видається стосовно України визначити початок другого періоду двадцятими роками ХХ століття. 15 листопада 1922 року був введений в дію Кодекс законів про працю УСРР, продублювавши з незначними відмінностями союзний КЗпП та закріпивши можливість укладення індивідуальних трудових договорів за угодою сторін. На конституційному рівні право на працю, що трактувалося як «право на одержання гарантованої роботи з оплатою ... праці у відповідності з її кількістю і якістю» було закріплено статтею 117 Конституції УРСР 1937 року, тоді як Конституція УСРР 1929 року визначала лише обов'язок працювати. До завдань Інспекції праці відповідно до Постанови Народного комісаріату праці СРСР від 16 жовтня 1923 р. було віднесено здійснення нагляду за виконанням законодавства та правореалізаційних актів у частині, що стосувалися умов праці, охорони здоров'я і життя трудящих. Радянський період позначився одержавленням профспілок, перетворивши громадську за своєю природою організацію на недержавний допоміжний апарат державного управління, який отримав повноваження здійснювати як державний нагляд, так і громадський контроль. Це йшло врозріз із міжнародними стандартами, зокрема, суперечило Конвенції Міжнародної організації № 81 «Про інспекцію праці у промисловості й торгівлі» (1947 р.) та

Конвенції № 129 «Про інспекцію праці в сільському господарстві» (1969 р.). Останні, до речі, були ратифіковані незалежною Україною у 2004 році, незважаючи на те, що УРСР була членом МОП з 1954 року, а Конвенція № 81 віднесена до однієї з десяти найважливіших.

Третій період, що розпочався у 90-х роках ХХ століття, уособлюється з інституалізацією на міжнародному рівні концепції гідної праці та супроводжуючого його процесу доктринального обґрунтування та нормативного закріплення права на гідну працю, будучи логічним відображенням визнання послідовного і беззастережного «...дотримання вимог людської гідності як онтологічної основи всіх прав і свобод людини» [3, с. 134]. Відтак, перехід проблем забезпечення дотримання трудового законодавства на новий рівень має об'єктивні передумови, що підтверджуються як еволюцією трудових прав, так і концептуальними змінами розвитку трудового законодавства, що мають стати основою реформування інституту нагляду і контролю відповідно до міжнародних стандартів. Останні, у свою чергу, за слушним зауваженням директора бюро МОП Д. Бейкера утворюють «бастіон» проти схильності до перегляду трудового законодавства під тиском неоліберальної ідеології [4, с. VI].

Для забезпечення гідної праці, яка трактується Міжнародною організацією праці як продуктивна праця чоловіків та жінок в умовах свободи, рівності, безпеки та поваги до людської гідності необхідним є проведення кодифікації трудового законодавства, закріплення у Трудовому кодексі України як самого права на гідну працю, так і механізму його правового забезпечення, зокрема, визначення на законодавчому рівні повноважень інспекції праці як органу, що покликаний слугувати організаційно-правовою гарантією захисту трудових прав. Зокрема, статтю 1 проекту Трудового кодексу України № 2410 від 08. 11. 2019 р. (ініц. Королевська Н. та ін.), яка закріплюючи мету ТК передбачає «...створення належних, безпечних і здорових умов праці» варто викласти як «...створення належних, безпечних, здорових і гідних умов праці». У статті 346 проекту ТК варто передбачити можливість оскарження дій інспектора праці не лише в адміністративному, але й у судовому порядку, вимога чого є невід'ємною складовою верховенства права та урівноважує прийнятність дискреційних повноважень посадової особи за обґрунтованих на те підстав.

Список використаних джерел:

1. Кулишер И. М. Промышленность и условия труда на Западе в XIX столетии. Петроград: Издательство Брокгауз – Ефрон, 1923. 366 с.

2. Лекции по истории русского права, читанные в Императорском Новороссийском университете ордин. проф. Ф. И. Леонтовичем в 1886/7 acad. году [Текст]. Одесса: Типо-литогр. В. Кирхнера, 1886. 264 с.
3. Козюбра М. І. Права людини і верховенство права // Верховенство права та права людини у світлі Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод: Практично-методичний посібник викладача. Київ, 2016. С. 129-138.
4. Labour law: Its role, trends and potential Labour Education. 2006/2-3. № 143-144. 102 p.
5. Проект Трудового кодексу України № 2410 від 08. 11. 2019 р. – URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=67331

ВИНАХОДИ, КОРИСНІ МОДЕЛІ ЯК ОБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Бреус В. О.,

студентка 3-го курсу, кафедра правознавства, ПУЕТ

Об'єкти інтелектуальної власності використовуються у різних сферах господарювання, сприяють забезпеченню виробництва інноваційної продукції. Інтелектуальна власність (далі – ІВ) становить основу господарювання в світовій та національній економіці та відіграє важливу роль у розвитку підприємництва зокрема, та суспільства загалом, є невід'ємною складовою господарського обороту.

Винаходи, корисні моделі та промислові зразки у науковій літературі іменуються як об'єкти патентного права [3]. Об'єднання цих об'єктів в одну групу базується на охоронному документі. Правовідносини в досліджуваній сфері на національному рівні регулюються Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15.12.1993 р. № 3687-ХІІ. Важливе місце в упорядкуванні досліджуваних суспільних відносин посідає Паризька конвенція про охорону промислової власності (далі – Паризька конвенція), що набрала чинності 25.12.1991 р.

Зростання науково-технічного прогресу, підвищення його ефективності є одними із основних векторів розвитку національної економіки. Тому, вагоме місце серед об'єктів інтелектуальної власності займають винаходи та корисні моделі. Права ж на ці об'єкти